Anii 50. Cazul Zaharia Husarescu, fost inspector general al Siguranţei din Basarabia

Prof. NICOLAE BALINT
Gimnaziul „Sfântu Gheorghe"
Sângeorgiu de Mureş

Abstract

The Fifties. The Case of Zaharia Husarescu, Former Inspector General in the Bessarabian Secret Service

Born in 1876 in Bessarabia and graduate of Law School, Zaharia Husarescu was included in the Romanian Police prior to the First World War. Later, during the war, he came into contact with the work of military information and counter-information, becoming a famous and acknowledged expert. His work in this field was appraised with several orders, medals and decorations of the Romanian, French or Czechoslovakian states, such as „Courage and Belief", „Legion of Honor" or „The White Lion".

As chief of the Police and Safety Inspectorate in Bessarabia, he managed to set up several information networks in the USSR, but also to destructure networks set up by the Soviets on Romanian territory, until 1930, when he had to retire.

In 1930, he was investigated by a Ministerial Commission, there being 19 charges issued against him, none of which was however entirely proved. These charges issued in 1930 were to be resumed in the 50s and used, partly, in his being investigated by the communist Security, in Târgu-Mureş. Zaharia Husarescu spent the last years of his life in prison in Făgăraş.

Keywords: *Zaharia Husarescu, Bessarabia, Secret Service, USSR, investigation.*

A făcut parte dintr-o generaţie românească de intelligence, alături de un Mihail Moruzov, Eugen Cristescu, Constantin Maimuca sau Nicky Ştefănescu.[1] Cu unii dintre ei a colaborat, alţii i-au fost subordonaţi sau au ajuns să-l judece disciplinar, iar alţii „l-au lucrat" informativ.

A fost decorat cu cele mai înalte ordine şi medalii ale statului român, dar şi ale unor state străine: „Bărbăţie şi credinţă" în grad de comandor (de către

[1] Pentru a avea o imagine edificatoare asupra evoluţiei serviciilor speciale româneşti, inclusiv a personajelor enumerate de mine, a se vedea lucrarea lui Alin Spânu, ***Istoria serviciilor de informaţii şi contrainformaţii româneşti, în perioada 1919-1945***, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2010.

BDD-A19475 © 2011 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:11 UTC)

statul român), „Legiunea de Onoare” a statului francez sau „Leul Alb” de către cehoslovaci…

Zaharia Husarescu,[2] un om de excepţie al serviciilor speciale române - *eroul principal al acestei comunicări* - era în 1930 anchetat de o Comisie specială a Ministerului de Interne, ca mai apoi să fie deferit unei Comisii disciplinare.

Zaharia Husarescu

Împotriva sa au fost formulate atunci 19 capete de acuzare. Urmare a hotărârii pronunţate de Comisia disciplinară, Husarescu a fost suspendat temporar, apoi, după un proces anevoios pe care l-a intentat ministerului în care lucrase, simţindu-se dezonorat şi dezamăgit, deşi a avut în final câştig de cauză, a preferat să treacă în rezervă pentru a se pensiona.

La mai bine de 20 de ani de la acel moment, respectiv în anii ‘50, aflat deja la o venerabilă vârstă, Zaharia Husarescu a fost arestat, anchetat şi condamnat. De data aceasta, ancheta sa o făceau comuniştii, la Târgu-Mureş, bazându-se în parte şi pe documentele anchetei din 1930 şi care - *peste 1000 de file* - se găsesc azi la Serviciul Judeţean Mureş al Arhivelor Naţionale[3].

Acuzaţiile din dosar şi... „informaţiile obţinute pe surse”

În 1930, după o anchetă derulată destul de rapid, împotriva lui Zaharia Husarescu au fost formulate, aşa cum spuneam anterior, 19 capete de acuzare de către Gheorghe Olăraşu, inspector general în Ministerul de Interne. Rivalitate, ură personală sau poate Olăraşu a fost „mâna” cuiva din afara sistemului? Poate şi una şi alta. Greu de spus deocamdată cu certitudine. Se cuvine însă menţionat faptul că acest inspector, Gheorghe Olăraşu, l-a instrumentat pe Husarescu cu o înverşunare greu de înţeles. Este aproape de necontestat faptul că în cazul lui Husarescu, a existat şi o imixtiune politică. Cea a

[2] Despre arestarea lui Zaharia Husarescu din anii ’50 şi anchetarea sa la Târgu-Mureş, precum şi a unui grup de foşti colaboratori de ai săi, a se vedea Nicolae Balint, ***Zece ani de teroare. Procuratura Militară Principală Mureş (1954-1964)***, vol. I, Târgu-Mureş, Editura Nico, 2008, p. 41-44.

[3] SJMAN, ***Fond Direcţia Regională a M.A.I. Mureş Autonomă Maghiară***, dosarele 154, 161, 162, 163 / 1956.

BDD-A19475 © 2011 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:11 UTC)

lui Constantin Stere,[4] cunoscut om politic al timpului, care apare de altfel frecvent menţionat în dosarul anchetei disciplinare din anul 1930. Chiar şi Husarescu îl menţionează de câteva ori, ca fiind una din cauzele anchetei sale. De ce ajunsese oare, un om ca Husarescu să-l deranjeze atât de mult pe Stere? Timp de câteva luni, inspectorul general din Ministerul de Interne, Gheorghe Olărașu, a fost o prezență discretă la Chișinău, dar și în alte localități din Basarabia, pentru a obține declarații despre presupusele abuzuri comise de Husarescu.

În acest timp, Husarescu funcţiona încă în Serviciul de Siguranţă, nefiind suspendat - *curios fapt!* - aşa cum cereau uzanţele timpului pentru funcţionarii superiori care făceau obiectul unei anchete.

În ceea ce priveşte dosarul de anchetă disciplinară din 1930 a lui Husarescu, de la învinuirile comune care apar în dosar, precum, citez: „*a abuzat de automobilele Inspectoratului.... pentru interesele sale personale*," „*a autorizat și permis să se facă diferite rețineri din salariile funcționarilor...*," „*a întrebuințat diferiți funcționari pentru serviciile sale particulare...*," se ajunge la altele de o gravitate extremă. Astfel, apar acuzaţii deosebite, dar insuficient documentate, precum, citez: „*și-a însușit sume însemnate de bani....*," „*Este reclamat la Ministerul Armatei - Marele Stat Major, că a lăsat nesupravegheat pe spionul Macovei Vladimir...*" sau foarte grava acuzaţie că ar fi sustras două broşuri conținând cifrurile folosite în comunicările cu caracter special.

De altfel, această ultimă acuzaţie - *niciodată dovedită* - avea să transpară şi în presa timpului din România, dar chiar şi în presa din Franţa. Cel ce are răbdarea să parcurgă documentele acestui caz, inclusiv pe cele întocmite în 1930, îşi va pune desigur o întrebare firească: cine dăduse informaţii presei, în timp ce ancheta nu era încă finalizată? Se aflase oare „*pe surse*," folosind un limbaj ceva mai actual? Trebuia oare ca acuzaţiile să-l discrediteze numai pe Husarescu sau şi instituţia din care acesta făcea parte? Cine ar fi avut acest interes?

Husarescu, o biografie de excepţie

[4] Constantin Stere (1 iunie 1865 - 26 iunie 1936), om politic, jurist şi scriitor român. În tinereţe, a făcut parte din mişcarea narodnicilor, iar ulterior a devenit militant activ pentru drepturile românilor din Basarabia. A fost al doilea preşedinte al Sfatului Țării din Basarabia (2 aprilie - 25 noiembrie 1918), iar pentru scurt timp, circa trei ani, a fost şi rector al Universităţii din Iaşi. A fondat şi condus revista ***Viaţa românească***, apărută la 1 martie 1906. Despre activitatea sa pentru cauza românismului în Basarabia şi a grupului din care făcea parte, a se vedea volumul lui Vasile Pascu, ***Istoria modernă a românilor (1821-1918)***, Bucureşti, Editura Clio Nova, 1996, p. 204-205.

BDD-A19475 © 2011 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:11 UTC)

Născut la 6 iulie 1876 în comuna Chitaiu Moldovenesc din Basarabia, Zaharia Husarescu a absolvit Facultatea de Drept, iar în 1903 a fost încadrat ca şi comisar în Poliţia portului Galaţi, funcţionând apoi prin diferite localităţi de graniţă. În timpul primului război mondial a condus serviciul de informaţii şi contrainformaţii al poliţiei române, ţinând în acelaşi timp legătura cu Armatele a IV-a, a VI-a şi a IX-a ruse pe probleme de informaţii şi contrainformaţii militare.

Chiar Husarescu în dosarul său de anchetă din 1930, făcea câteva menţiuni autobiografice. „*În 1918* - scria el - *am primit ordin să trec în Basarabia cu Divizia a XIII-a română, la Bolgrad, apoi cu Divizia a XI-a, la Cetatea Albă, unde am fost însărcinat în mod special şi personal, să înfiinţez Poliţia şi Siguranţa românească… În 1919, am fost numit Prefect de poliţie… În 1920 mi s-a încredinţat conducerea şi organizarea Inspectoratului General de Siguranţă din toată Basarabia, fiind înaintat şi numit Inspector General al acestei regiuni…*"[5]

A fost cu siguranţă un om eficient, de vreme ce a contribuit la arestarea a peste 200 de spioni ruşi comunişti şi trimiterea lor în faţa Curţii Marţiale. Totodată, a contribuit în mod esenţial la înfiinţarea în anul 1924 a mai multor centre de informaţii în oraşele Tiraspol, Odessa şi Harkov. Tot el a fost cel care i-a descoperit şi arestat pe membrii organizaţiei comuniste de tineret din Chişinău condusă de Pavel Tcacenko şi de Chirilov, precum şi a organizaţiei cunoscute sub numele conspirativ *Bundo*.

În 1930, în faţa Comisiei de disciplină numită de guvern, Husarescu s-a apărat cu multă demnitate şi argumentat. Nu va fi scos din cadrele permanente, dar se vor lua mai multe măsuri disciplinare. Va ataca în justiţie hotărârea pronunţată de Comisie şi va avea câştig de cauză în cea mai mare parte. Va demonstra că cele 19 acuzaţii erau nefondate şi că aveau, de fapt, substrat politic. Aşa cum am mai spus anterior, Husarescu se va pensiona, iar ulterior acestui moment, se va apropia de liberali, în mod deosebit de omul politic Gheorghe Tătărăscu.[6] Din momentul pensionării, Husarescu va deveni însă „*obiectiv de urmărire informativă*," dar intensificarea urmăririi sale se va produce abia după 23 august 1944. Prin experienţa sa profesională, dar şi ca depozitar al unor informaţii deosebite, Husarescu devenise probabil un potenţial pericol pentru noile autorităţi urmând a fi arestat la momentul cel mai potrivit.

„Politicienii pătimaşi" împotriva funcţionarilor de carieră

[5] SJMAN, ***Fond citat***, dosar 161/1956, f. 48-49.

[6] Gheorghe Tătărăscu (22 decembrie 1886 - 28 martie 1957), jurist, om politic, lider marcant al P.N.L., membru de onoare al Academiei Române din 22 iunie 1937. A fost vice-prim-ministru şi ministru de externe în guvernul condus de dr. Petru Groza.

BDD-A19475 © 2011 Biblioteca Județeană Mureș
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:11 UTC)

Acuzaţiile aduse de Gheorghe Olăraşu,[7] inspector general în Ministerul de Interne, cel ce coordonase ancheta împotriva lui Husarescu, au fost luate în dezbaterea unei Comisii de disciplină constituită prin hotărâre de guvern. Comisia, formată din 5 membri - printre care şi Eugen Cristescu,[8] viitorul şef al spionajului românesc din perioada guvernului Antonescu - era condusă de Nicolae Radovici, preşedintele Curţii de Apel din Bucureşti. În intervalul 30 august 1930 - 5 noiembrie 1930, această Comisie s-a reunit de 11 ori. Abia pe data de 5 noiembrie 1930 s-a luat hotărârea definitivă. „*Comisia* - scria în hotărâre - *avizează a se aplica D-lui Zaharia Husarescu, inspector regional la Inspectoratul Regional de Poliţie Chişinău, pedeapsa excluderii din serviciu pe timp de şase luni cu pierderea salariului şi mutare pe cale disciplinară.*"[9]

Pe tot timpul anchetei, Husarescu a fost supus unei presiuni media de neimaginat. Ziarele, în mod deosebit cele stipendiate de ţărănişti, se întreceau în a-l denigra, deşi încă împotriva lui nu se luase nici o hotărâre şi nici una dintre cele 19 acuzaţii formulate nu a fost în final demonstrată.

„*Numele trădătorului din Siguranţă* - titra grav, cu litere mari, nr. 129 din 29 mai 1930 al ziarului ***Vocea Basarabiei*** - *este cunoscut guvernului. Agentul CEKEI* (serviciul de informaţii al U.R.S.S. - n.a.), *Ianovici, care a răpit pe generalul Kutepov, a fost la Bucureşti. Frumuseţea misterioasă care a furat cifrul secret român* - se făcea referire la o rusoaică venită de la Paris, bănuită a fi spioană CEKA - *a trăit la Chişinău, la Hotelul Londra. Suntem în ajunul unor noi divulgări.*"[10]

Evident, ziarul aruncase doar o „bombă" de presă, care până la urmă se dovedise a fi doar o amărâtă de fumigenă. Zaharia Husarescu s-a apărat cu demnitate, atât împotriva hotărârii pronunţate de Comisie, pe care o va ataca în justiţie, având în cele din urmă câştig de cauză,[11] cât şi împotriva atacurilor nedemne şi nefondate ale presei.

Husarescu nu va mai dori să se reîntoarcă în serviciu şi, pentru că avea suficientă vechime în serviciu, se va pensiona. Cu regretul că, probabil la ordin politic, fusese denigrat, iar onoarea şi probitatea sa îi fuseseră puse la îndoială. „*Este regretabil că într-un asemenea serviciu de pură specialitate* (Siguranţa Statului - n.a.) - scria Husarescu în nota sa de apărare citită în faţa Comisiei - *un serviciu cu atâtea subtilităţi, mai ales în Basarabia, ancheta s-a făcut de un organ superior străin cu totul de Siguranţă...*"

---

[7] SJMAN, ***Fond citat***, dosar 161/1956, f. 5-17, 19-25.

[8] Eugen Cristescu (3 aprilie 1895 - 12 iunie 1950), a fost şeful Serviciului Special de Informaţii al României în perioada 12 noiembrie 1940 - 23 august 1944. Se pare că, după ce a fost arestat de comunişti, ar fi murit în penitenciarul Văcăreşti.

[9] SJMAN, ***Fond citat***, dosar 161/1956, f. 26-40, f. 40-41.

[10] ***Ibidem***, f. 225-227.

[11] ***Ibidem***, f. 160-161, f. 179, f. 192.

BDD-A19475 © 2011 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:11 UTC)

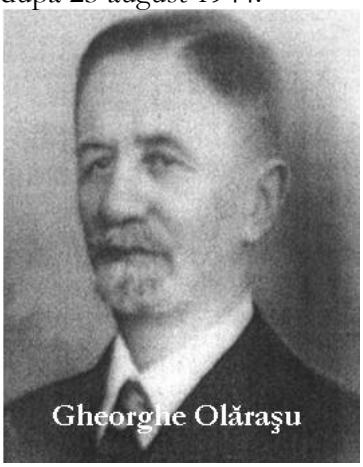
În aceeaşi notă, el mai scria, citez: „*...sunt silit să arăt acte şi fapte cari vor dovedi uşurinţa cu care s-a procedat cu scop de a-mi întuneca trecutul, cariera şi viaţa mea, mergându-se până la acuzaţia de asasinate şi bănuieli de trădare...*”[12]

El reuşeşte foarte bine să dea glas şi gravităţii pericolului pe care îl reprezenta atunci - *fapt valabil şi azi (n.a.)* - imixtiunea politicului în chestiuni de securitate naţională, cu impact direct în ceea ce priveşte modul de exercitare al atribuţiunilor de către funcţionarii din Siguranţa Statului. „*Mă simt obligat deci* - mai scria Husarescu în apărarea sa - *pentru stabilirea adevărului să arăt înaintea Onor. Comisiunei, sistemul inducerii în eroare care a sugrumat dreptatea în ochii acelor politicieni pătimaşi, cărora noi, funcţionarii de carieră, nu putem să le fim pe plac totdeauna....*”

Uzând de date concrete, uşor verificabile, Husarescu a demontat acuzaţie cu acuzaţie,[13] arătând la final că reuşise, în decursul carierei sale de ofiţer de informaţii din Basarabia, să aducă în faţa Curţilor Marţiale, dar şi a unor instanţe civile de la Chişinău, Iaşi şi Galaţi, un număr impresionant de acuzaţi, din care, spunea el, citez: „… *un număr de peste 4.000 au fost condamnaţi*.”

Zaharia Husarescu, obiectiv de urmărire informativă

O parte din afirmaţiile pe care le făcuse Husarescu în apărarea sa, în 1930, în special cele care se refereau la comuniştii arestaţi, la spionii sovietici deconspiraţi sau la reţelele de informaţii pe care le constituise pe teritoriul U.R.S.S., vor cântări greu peste circa 20 de ani, când va fi arestat de comunişti. Însă importante informaţii despre Husarescu şi activitatea lui au fost oferite Securităţii române şi de către NKVD-ul sovietic, iar o altă parte au fost obţinute din arhivele serviciilor secrete române ajunse pe mâna comuniştilor după 23 august 1944.

Gheorghe Olăraşu

Însă la baza acuzaţiilor împotriva lui Husarescu au stat - aşa cum spuneam anterior -, în mod deosebit, informaţiile din dosarul înaintat Comisiei Disciplinare a Ministerului de Interne, în 1930, de către inspectorul de poliţie Gheorghe Olărașu.

În 1930, după terminarea anchetei, devenit om liber, eliberat de obligaţiile de serviciu, dar şi tânăr pensionar, Husarescu se va apropia de liberali şi va fi şeful pazei omului politic liberal Gheorghe Tătărăscu. Din momentul trecerii sale în rezervă, a devenit însă şi „*obiectiv de urmărire informativă*.”

[12] ***Ibidem***, f. 46.

[13] ***Ibidem***, f. 45-79.

BDD-A19475 © 2011 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:11 UTC)

Fiecare nouă informaţie obţinută despre el va fi notată meticulos de lucrătorii din Siguranţă. De la cele mai banale evenimente, până la cele cu semnificaţie tragică

Astfel, citez: „*Duce o viaţă liniştită, primeşte rar vizite la domiciliu...*" sau „*A trecut de la confesiunea mozaică, la ortodoxism... ,*" ori „*A avut un fiu, locotenent de artilerie, care a murit pe frontul din Rusia, în 1941*," sunt doar câteva din informaţiile notate scrupulos în fişa sa personală de urmărire informativă.[14]

Casa, anturajul şi activitatea sa vor fi intens monitorizate, mai ales după 23 august 1944. Un informator din anturajul său imediat nota, citez: „*Domnul Husarescu... actualmente apropiat al domnului Gheorghe Tătărăscu, a subliniat azi, 27 septembrie* (1944 - n.a.), *orele 8[34], într-un cerc de prieteni că fostul premier are intenţia unei alipiri la partidul liberal de sub conducerea domnului Dinu Brătianu. În acest scop, dl. Gh. Tătărăscu, încearcă o seamă de contacte politice. De altfel, fricţiunile existente între partidele democratice liberale şi ţărăniste, subliniază domnul Husarescu, pot dăuna amintitelor partide şi pot profita reuşitei celorlalte ramuri politice...*"[15] O parte dintre declaraţiile care au stat la baza anchetei disciplinare pornite împotriva lui Husarescu în 1930 au fost obţinute de Gheorghe Olăraşu cu ajutorul a doi subalterni ai lui Husarescu, nemulţumiţi de faptul că nu fuseseră promovaţi ierarhic, mai mult chiar, fuseseră sancţionaţi de câteva ori pentru abateri disciplinare şi le fusese diminuat salariul din dispoziţia acestuia.

Unul dintre aceştia - *ce curios şi implacabil este destinul!* - avea să-l „toarne" pe Husarescu pentru a doua oară, la Târgu-Mureş, atunci când acesta a fost anchetat de către Securitatea mureşeană şi Procuratura Militară Principală Târgu-Mureş, pe baza acuzaţiilor din 1930. Cel în cauză, fost comisar de Siguranţă în anii '30, în Basarabia, şi fost subordonat al lui Husarescu, trăia încă şi era încarcerat în Penitenciarul din Făgăraş, împărtăşind aceeaşi soartă ingrată ca a majorităţii funcţionarilor din aparatul de stat, ordine publică şi siguranţă, arestaţi de comunişti imediat după 1947.[16]

De menţionat este şi faptul că atât Olăraşu, cât şi soţia sa, se aflau la momentul anchetării lui Husarescu de către comunişti, în penitenciarul Făgăraş. Olăraşu, fostul anchetator din 1930, a fost un timp „coleg" de penitenciar cu Husarescu. De altfel, Gheorghe Olăraşu avea să şi moară în acel penitenciar, iar Husarescu să-i mai supravieţuiască încă câţiva ani.

---

[14] ***Ibidem***, f. 130.

[15] ***Ibidem***, f. 94.

[16] Este vorba despre fostul comisar Grigore Costescu. Date despre activitatea şi anchetarea sa, precum şi cele declarate de acesta împotriva lui Zaharia Husarescu, se pot obţine prin consultarea fondului citat, dosarele 78-80/1956.

BDD-A19475 © 2011 Biblioteca Judeţeană Mureş
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:11 UTC)